

УДК 75.047.071.1(477)«19»Чернявський
DOI <https://doi.org/10.32782/uad.2024.2.19>

Чернявський Костянтин Володимирович,

кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри графічного дизайну
Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури,
заслужений художник України,
голова Національної спілки художників України
ORCID ID: 0000-0002-8136-4791
kostiantyn.cherniavskiy@naoma.edu.ua

Чернявська Тамара Володимирівна,

аспірант кафедри скульптури
Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури
ORCID ID: 0000-0003-1733-750X
gulavskaya@ukr.net

Пилипчук Вікторія Віталіївна,

магістрантка кафедри живопису та композиції,
студентка кафедри теорії та історії мистецтва
Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури
ORCID ID: 0000-0002-2464-4631
viktoriia.pylypchuk@naoma.edu.ua

ВІДОБРАЖЕННЯ ТРАДИЦІЙНОЇ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ШКОЛИ ЖИВОПИСУ В ПЕЙЗАЖАХ ГЕОРГІЯ ГЕОРГІЙОВИЧА ЧЕРНЯВСЬКОГО

В статті досліджено творчість Георгія Георгійовича Чернявського з точки зору пейзажного жанру в класичному мистецтві України другої половини ХХ століття. Наголошено на тому, що твори майстра – є характерним проявом класичної дніпропетровської художньої школи. Охарактеризовано різноманітність сюжетів живописних творів. Їх стилістику виконання, художні засоби, технічні оберти, композиційні рішення тощо. Доведено, що творам майстра притаманні риси течії імпресіонізм. Простежено в творах майстра синтез пейзажного і історичного жанру. Що є важливою складовою для архівації історичної, культурної та соціокультурної спадщини Дніпропетровщини.

***Методи дослідження:** пошуковий – знаходження доказових матеріалів для мистецтвознавчого аналізу художніх творів та формування тверджень, системний – вивчення творчої діяльності, біографії митця і систематизації опрацьованих матеріалів, аналітичний – порівняння і визначення, які художні риси притаманні оглядаємих творам, виявлення актуальності порушеної нами теми, моделювання – для виявлення впливу класичної художньої школи та її трансформацій, включаючи технічні і композиційні принципи, контекстуальний аналіз – вивчення культурної і соціокультурного контексту.*

***Наукова новизна** полягає в тому, що вперше описано стилістичні особливості пейзажів Г Чернявського з точки зору мистецтвознавчого аналізу. Досліджено схожість композиційних рішень, сюжетів, колориту творів майстра із творчістю К. Моне. Доведено притаманні риси імпресіонізму полотнам Г. Чернявського.*

***Висновок:** У дослідженні було виявлено нариси Дніпропетровської школи живопису у творах Георгія Чернявського. Митець зберіг традиції цієї класичної школи через відтворення пейзажних мотивів Дніпропетровщини застосовуючи відповідні техніки в живописі. В аналізі художнього стилю було виявлено симбіоз колірної гами, колориту та композиційних рішень. Це розширило технічний інструментарій для відтворення майстром сучасних акцентів у межах класичного живопису. Важливо зауважити, що Г. Чернявський інтегрував у своїх творах історичні та культурні особливості дніпропетровського регіону, це є – ціною історичною пам'яткою. Визначено в одному з художніх періодів майстра поєднання пейзажного та історичного жанру. Наголосивши на цьому ми зазначили, що це унікальний феномен, який свідчить про вагомий внеском в жанрове мистецтво. Творчість майстра є актуальною і*

важливою для сучасного мистецтвознавства, через новітній підхід у відображенні класичних цінностей і традицій дніпропетровської художньої школи.

Ключові слова: пейзажний жанр, імпресіонізм, українське мистецтво XX століття, мистецтво п'єр-натуру, класична школа пейзажу, пейзаж.

Cherniavskiy Kostiantyn, Cherniavska Tamara, Pylypchuk Viktoriia. THE REFLECTION OF THE TRADITIONAL DNIPROPETROVSK ART SCHOOL IN THE LANDSCAPES OF HEORHII HEORHIIOVYCH CHERNIAVSKYI

The article examines the work of Heorhii Heorhiiovych Cherniavskiy in the context of the landscape genre in the classical art of Ukraine in the second half of the 20th century. It emphasizes that his works are a typical example of the classical Dnipropetrovsk art school. The variety of subjects in his paintings is described along with their stylistic execution, artistic techniques, technical nuances, and compositional solutions. It is shown that his works exhibit traits of the Impressionist movement. The synthesis of the landscape genre with historical themes in his works is identified as an important component for preserving the historical, cultural, and socio-cultural heritage of the Dnipropetrovsk region.

Research methods: *exploratory – gathering evidence for the art-historical analysis of artworks and forming assertions; systematic – studying the artist's work and biography, and organizing the findings; analytical – comparing and identifying artistic traits inherent in the reviewed works, and determining the relevance of the topic; modeling – identifying influences and transformations of the classical art school, including technical and compositional principles; contextual – analyzing the cultural and socio-cultural context.*

Scientific novelty: *this study is the first to describe the stylistic features of H. Cherniavskiy landscapes from an art-historical perspective. The similarity of the compositional solutions, subjects, and color schemes of his works with those of C. Monet has been investigated. Traits inherent in H. Cherniavskiy paintings that align with Impressionism have been proven.*

Conclusions: *This study revealed the features of the Dnipropetrovsk school of painting in the works of H. Cherniavskiy. The artist preserved the traditions of this classical school by reproducing the landscape motifs of the Dnipropetrovsk region using appropriate painting techniques. The analysis of his artistic style identified a symbiosis of color palette, tonality, and compositional solutions. This expanded the technical toolkit for the master to depict contemporary accents within the framework of classical painting. It is important to note that H. Cherniavskiy integrated historical and cultural features of the Dnipropetrovsk region into his works, making them valuable historical artifacts. One of the artist's periods is characterized by the combination of landscape and historical genres, highlighting a unique phenomenon that signifies a significant contribution to genre art. His work remains relevant and important for contemporary art history due to its innovative approach in reflecting the classical values and traditions of the Dnipropetrovsk art school.*

Key words: *landscape genre, Impressionism, Ukrainian art of the 20th century, plein air art, classical landscape school, landscape.*

Вступ. Дніпропетровській школі живопису притаманні певні характерні ознаки серед інших українських мистецьких шкіл. На протязі свого існування ця художня школа відрізнялася саме пейзажним жанром. Пейзажний жанр в дніпропетровській школі уособлює у собі багато художніх аспектів, стилів, напрямлень, технік тощо. А майстри цієї школи живопису відрізнялися характерними ознаками у своїй творчості. Багатством кольорів та поєднанням колірних рішень, що утворило одну із характерних ознак. Пейзажам різних періодів притаманна незмінна тема – це глибоке проникнення майстрами в емоційний світ природи та її відтворення на полотні.

Постановка проблеми. Більшість літературних джерел сконцентровано на описі біо-

графії і звітів із проведених художніх виставок Георгія Чернявського. Обмежена кількість наукових досліджень, щодо творчості майстра пейзажного жанру. А порушення теми у дослідженні технічних, стилістичних, жанрових особливостей та розбору творчих періодів митця не розкрито у повному обсязі.

Мета статті полягає: в огляді творчої діяльності Г. Чернявського, в систематизації періодів творчості, в охарактеризуванні творів створених автором у пейзажному жанрі, живописної техніки, засобів, композиційних і стилістичних рішень тощо. У виявленні симбіозу жанрів, течій, напрямлень у мистецтві.

Матеріали дослідження обумовлені нашими попередніми мистецтвознавчими

розвітками і дослідженнями у порушеній темі творчої біографії та життєпису Георгія Чернявського. Статтею присвяченій помертньому ювілею майстра пейзажного жанру [1]. Бібліографічному опису творчої діяльності митця та його родини [2]. В дослідженні зроблено опір на статті присвячені митцю як майстру ліричного пейзажу [3; 4]. Зроблено опір на літературні джерела присвячені митцю [5]. Звернено увагу на наукові зібрання [6; 7]. Виокремлено у дослідженні дніпропетровської художньої школи інформацію про митців Дніпропетровщини [8]. Також, було опрацьовано допоміжні матеріали для підтвердження сформованих суджень, щодо належності митця до імпресіоністичної течії [9]. У виявленні симбіозу художніх жанрів у творах митця, нами було наголошено на важливості у якості історичної пам'ятки на певних творах майстра. А саме, було звернено увагу на матеріали з відповідними науковими судженнями [10].

Виклад основного матеріалу. Одною із потужних фігур в мистецтві пейзажного жанру в Україні другої половини ХХ століття – є Георгій Георгійович Чернявський. Митець за своє життя створив численну кількість творчих робіт. Переважну частину мистецьких творів було створено в пейзажному жанрі. Кількість пейзажних творів вражає різноманітністю тем, що порушував митець. Така різноманітність сюжетів в пейзажах обумовлена пленерами в різних містах України та поза її межами. «Майже все своє творче життя він мандрував, бував в різних республіках Радянського Союзу – від крайньої півночі, до пустель Середньої Азії, в Угорщині, Польщі, Фінляндії на Кіпрі, Близькому та Далекому Сході. Звітами про ці подорожі були тематичні виставки в різних містах України та зарубіжжя» [2].

Дослідивши пейзажний жанр в синтезі з класичною дніпропетровською школою живопису та опрацювавши відповідні літературні джерела, що підпадають під тему нашого дослідження можемо наголосити на наступному. Георгій Чернявський – є провідною фігурою в мистецтві другої половини ХХ століття в Україні. Митець працював в

дусі класичної художньої школи, де професійно поєднав: класичні традиції пейзажного жанру, імпресіоністичний напрям, графічні прийоми, пластику ліній із власною художньою мовою та стилем. Цим Г. Чернявський сформував власну філософію пейзажного жанру та мистецькі традиції в більш пізній дніпропетровській художній школі пейзажу. «Творчим кредо художника є яскравий приклад того, як засобами пейзажного живопису митець здатен глибоко передати ідею, емоцію, почуття, красу, коли пейзаж, як дієвий засіб художньо-образного пізнання дійсності, з його емоційним ладом, стає могутньою надпотужною силою духовного впливу на розум, і в першу чергу, почуття людини» [1].

Сучасники писали про Г. Чернявського наступне: «<...> головною рисою творчості Чернявського є відчуття сучасності та новаторства. <...> творча праця полягала в постійному прагненні, бажанні ще глибше пізнати життя, широко та всебічно показати епічну рідну природу, утвердити в мистецтві саме своє розуміння краси, знайти нові ритми і кольоро-пластичні рішення» [1].

Майстер у своїх пейзажах поєднував різні живописні засади. Він дотримувався класичних основ мистецтва та комбінував їх із сучасними тенденціями. Вагомим акцентом у пейзажах слугував опір на технічні засоби і методологію в синтезі з колірною гамою та експериментами на основі з художніми формами. «Творчість Г. Г. Чернявського – яскравий приклад того, що пейзаж стає могутньою силою духовного впливу на розум та почуття людини» [3].

В пейзажі 1959 року «Річка Прут» (іл. 1) ми бачимо комбінування тепло-холодних вальорів, заповсюдження художнього прийому в класичному живописі – використання трьохколірності з цілю передачею плановості пейзажу. Це «метод трьох кольорів», чи «атмосферна перспектива» – де плановість в пейзажі писали переважно через три кольори. Перший план писали через коричневі відтінки, середній – через зелені, а дальній – через сині. Цей метод був основою в класичному пейзажі, який використовували старі майстри.

Іл. 1. Г. Чернявський «Річка Прут». 1959. Полотно, олія. 53 x 90 см

Твір 1963 року «Навесні» (іл. 2) суттєво відрізняється від вище зазначеного. В цьому пейзажі майстер писав більш широко із використанням відкритого кольору. Присутні елементи стилізації до більш спростованих геометричних форм, таких як хмари. Використаний в більшій мірі теплий колорит обумовлений сонячною погодою у пейзажі. Комбінуванням широких плям переважно темних та холодних кольорів митець майстерно відобразив крону дерев, її об'єм та світлотінь. А глибину річки – за допомогою пастозного мазку майже відкритого кольору з незначними домішками інших, що виконує функцію віддзеркалення неба на поверхні річки. Цей ефект глибини водою також було досягнуто засобами використання різної товщини шару

фарби та її комбінування під час нанесення на картинну площину.

В пейзажі 1979 року «Ранній сніг» (іл. 3) ми можемо бачити використання переважно зеленого кольору з незначними додаваннями інших. Цей художній твір виконаний майже в «монокольорі» це – свідчить про високий ступінь майстерності митця та відання переваги до методів і засобів застосування у класичній школі живопису. Що тяжіє до традиції ведення роботи над картиною з використанням обмеженої палітри. Що передбачає використання майстрами якомога меншої кількості фарб. Важливо зауважити, що композиційне рішення цього живописного твору побудоване на ритмічних частинах, на великих плямах та на вивірених контрастах.

Іл. 2. Г. Чернявський «Навесні». 1963. Полотно, олія. 120 x 250 см

Іл. 3. Г. Чернявський «Ранній сніг». 1979. Полотно, олія. 60 x 110

Порівняти вище охарактеризовану картину ми можемо з роботою більш раннього періоду – «Літо» (іл. 4). Робота також була виконана в монохромній гамі, проте в теплому колориті. Використані більш ніжні кольори. Композиція побудована на ритмах стовбурів дерев та великих плямах їх крони, що займають більшу частину простору картинної площини. За допомогою цього засобу майстер відобразив масштаб дерев в станковому творі.

Важливо наголосити на тому, що у творах 1960-х років простежується використання художником більшої деталізації дрібних елементів та їх узагальнення і цілісні елементи.

Цей художній засіб надав можливість відобразити природу у більш реалістичному прояві.

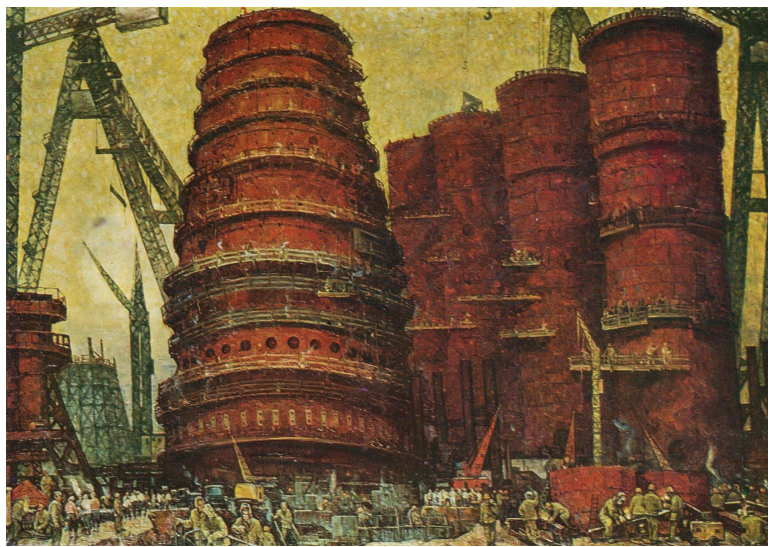
«Творчий спадок Георгія Чернявського – це вагомий внесок у розвиток українського образотворчого мистецтва» [2]. Митець вправно експериментував у пейзажному жанрі за допомогою правил мистецької грамотності у класичному живописі. Г. Чернявський комбінував теплий та холодний колорит, спростовував мистецькі форми та впроваджував у живопис графічні лінії відображуючи пластику форм, працював з відкритим простором в композиції та експериментував із ракурсами на картинній площині.

Іл. 4. Г. Чернявський «Літо». 1961. Полотно, олія. 120 x 195 см

Важливо зауважити, що Георгій Чернявський у свої художні практики майстерно поєднав пейзажний жанр із історичним жанром. Це ми можемо бачити у творі періоду 1974–1976 рр. – «Будується 9-а Криворізька» (іл. 5). В цьому творі майстер відобразив одну з подій в історії будівництва індустріальних споруд. Спираючись на світову історію мистецтва ми можемо наголосити на тому, що усі твори мистецтва створені із заповсюдженням історичного жанру – є важливою історичною пам'яткою. За цими творами мистецтва нау-

ковцями було відновлено важливі втрачені історичні факти. «Через історичний жанр сьогодні ми маємо достовірне зображення історії та уяву яким був певний період часу» [10, с. 3]. Попри присутність радянського соцреалізму в картині «Будується 9-а Криворізька», завдяки комбінуванню художніх засобів – використання ритму, узагальненої деталізації, вправне володіння кольором та відображення обраного ракурсу будови, новаторським художнім засобом робота виглядає сучасною.

Іл. 5. Г. Чернявський «Будується 9-а Криворізька». 1975. Полотно, олія

В творі «Яблуні цвітуть» (іл. 6) ми бачимо: ритмічне накладання мазків, комбінування живописної техніки, використання більшої кількості відкритих кольорів, спростовування та стилізацію форм. В роботі присутнє застосування графічних засобів, що передбачено дрібною деталізацією. Проте, попри використання автором деталізації в композиції пейзажу збережено цілісність. Майстер вправно передає природній стан і освітлення. За допомогою ритмів в побудові композиції відтворюючи композиційне рішення загальними масами і контрастами живописних плям. Також, в творах 1970-х років відзначається використання декоративних форм та елементів. Це наділяє пейзажі поетичністю.

Дослідивши живописні твори Г. Чернявського ми можемо провести паралель через: схожість сюжету, колірної гами, певних технічних засобів із творами художника течії імпресіонізм – Клодом Моне. Наприклад, за колоритом із роботою – «Сад Моне у Вітеї» (1881) і «Дуб Бодмера, ліс Фонтенбло» (1865), за композиційним рішенням – «Весна, цвітіння фруктових дерев» (1873) і «Бузок, похмура погода» (1873). «Прагнення відтворити найточніші суб'єктивні відчуття та переживання, настрої та швидкоплинне враження автора від реального світу в його русі та мінливості. Важливим принципом імпресіонізму був відхід від типовості. В мистецтво ввійшла миттєвість, фрагментарність композиції, випадковий погляд, несподівані ракурси і точки зору, свіжість та

Лл. 6. Г. Чернявський «Яблуни цвітуть». 1970. Полотно, олія. 100 x 80 см

безпосередність сприйняття» [9, с. 219]. Що ми можемо простежити в творчих роботах Г. Чернявського. Це свідчить про відповідність до імпресіонізму, використання принципів та належність творів митця до художньої течії.

Результати. Виявлено певні риси у традиційній художній дніпропетровській школі. Їй характерне поєднання різних стилів і течій у мистецтві. Симбіоз жанрів та нові інтерпретації композиційних схем і ракурсів у зображеннях.

Шляхом дослідження творів одного з представників класичної дніпропетровської школи живопису українського художника другої половини ХХ століття – Г. Чернявського було виявлено наступні відмінності творчості.

Застосовування більшої експресії у живописній техніці. Виразність та деталізація у стилізації образів порівняно з іншими майстрами художньої школи. Унікальний творчий підхід до відчуття простору в композиційному рішенні. Використання різноманітних ракурсів і сюжетів в пейзажному жанрі. Також, різного колориту, монокольору, різнобарв'я природних станів та освітлення. Надання філософського сенсу образам у творах пейзажного жанру. Що свідчить про особистий унікальний творчий підхід до використання класичних засобів у мистецтві художником і про унікальність його творів.

Висновки. Наголосивши на вищезазначеному ми можемо зробити наступні висновки до нашого дослідження у мистецтвознавчих

розвідках, щодо пейзажного жанру в творах Георгія Георгійовича Чернявського. Художній стиль притаманний творам Г. Чернявського вказує на традиції і художні засоби Дніпропетровської художньої школи та їх жанрове відтворення. Використання майстром пейзажних мотивів і технічних засобів вказує на використання класичних традицій у живописі. А симбіоз колірної гами, колориту, композиційних рішень, стилізації, узагальнення форм, індивідуальність художньої мови – додає творам притаманних сучасних рис. В аналізі контексту творчих робіт Г. Чернявського виявлено історичні та культурні особливості дніпропетровського регіону. Простежено відмінність в одному з періодів творчості майстра, а саме симбіоз пейзажного та історичного жанру.

Творчість Георгія Чернявського – є класичним проявом пейзажного жанру дніпропетровської школи живопису. За рахунок відтворення пейзажних сюжетів митцем власною художньою інтерпретацією, комбінуванням мистецьких форм за допомогою класичних засобів в живописі – картини майстра другої половини ХХ століття залишається сучасним і актуальним на сьогоднішній день.

Стаття може бути використана у подальших наукових дослідженнях розвитку класичної дніпропетровської художньої школи, її новітніх форм у висвітленні пейзажного жанру та синтезу з історичним жанром.

Література:

1. Чернявська Т. Георгію Чернявському було б 95. *Образотворче мистецтво*. 2019. Ч. 2. С. 86–87.
2. Чернявський К. Виставка родини Чернявських. *Образотворче мистецтво*. 2024. Ч. 4. С. 146–147.
3. Георгій Георгійович Чернявський: майстер ліричного та індустріального пейзажу. *Дніпро Культура*. URL: https://www.dnipro.lib.dp.ua/Heorhiy_Chernyavskyy Дата публікації: 28.11.2020. (дата звернення 10.04.2024).
4. Українські радянські художники : довідник. Київ : Мистецтво, 1972. 759 с.
5. Люди і долі / упоряд. В.В. Слобода. Дніпропетровськ : Ліра, 2008. 336 с.
6. Енциклопедія українознавства : в 11 т. / гол. ред : В. Кубійович ; Наукове товариство імені Шевченка. Нью-Йорк : Молоде життя, 1984. 4015 с.
7. Теорія українського мистецтва. Радянське мистецтво: вибрані твори. Київ : Мистецтво, 1968. Т. 6. 452 с.
8. Художники Дніпропетровщини. Дніпропетровськ : Дніпрокнига, 2004. 383 с.
9. Українська та зарубіжна культура. Київ : ЦУЛ, 2002. 508 с.
10. Пилипчук В. Історична картина в сучасному мистецтві XXI століття на прикладі картини Вікторії Пилипчук «Очі війни» : маг. кв-на р. образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація : 21.11.23 / Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури. Київ, 2023. 25 арк. Репозиторій Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури. URL: <http://195.20.96.242:5068/kvnaoma-xmlui/handle/123456789/578>

References:

1. Cherniavska, T. (2019). Heorhiiu Cherniavskomu bulo b 95 [Heorhii Cherniavskyyi have been 95]. *Obrazotvorche mystetsvo* [Fine Art], (2), 86–87.
2. Cherniavskyyi, K. Vystavka rodyny Cherniavskyykh [Exhibition of the Cherniavskyyi family]. *Obrazotvorche mystetsvo* [Fine Art], (4), 146–147.
3. Dnipro Culture. (2020, Novenber 28). *Heorhii Heorhiiovych Cherniavskyyi: maister lirychnoho ta industrialnoho peizazhu* [Heorhii Heorhiiovych Cherniavskyyi: Master of lyrical and industrial landscape]. https://www.dnipro.lib.dp.ua/Heorhiy_Chernyavskyy
4. *Ukrainski radianski khudoznyky* [Ukrainian Soviet artists]. (1972). Kyiv: Mystetstvo [in Ukrainian].
5. Sloboda, V.V. (Uporiad.). (2008). *Liudy I doli* [People and destinies]. Dnipropetrovsk: Lira [in Ukrainian].
6. Kubiiovych, V. (Ed.). (1984). *Entsyklopediia ukrainoznavstva* [Encyclopedia of Ukrainian Studies]. (Vols. 1–11). New York: Molode zhyttia [in Ukrainian].
7. *Teoriia ukrainskoho mystetstva. Radianske mystetstvo* [Theory of Ukrainian art. Soviet art]. (1978). (Vols. 1–6). Kyiv: Mystetstvo [in Ukrainian].
8. *Khudozhnyky Dnipropetrovshchyny* [Artists of Dnipropetrovsk region]. (2004). Dnipropetrovsk: Dni-proknyha [in Ukrainian].
9. *Ukrainska ta zarubizhna kultura* [Ukrainian and foreign culture]. (2002). Kyiv: TsUL [in Ukrainian].
10. Pylypchyk, V. (2023). *Istorychna kartyna v suchasnomu mystetstvi XXI stolittia na prykladi kartyny Viktorii Pylypchuk «Ochi viiny»* [A historical painting in the modern art of the 21st century, based on the example of Viktoriia Pylypchuk painting «Eyes of War»] [Kvalifikatsiina mahisterska robota, Natsionalna akademiia obrazotvorchoho mystetstva i arhitektury]. Repozytorii Natsionalnoi akademii obrazotvorchoho mystetstva i arhitektury <http://195.20.96.242:5068/kvnaoma-xmlui/handle/123456789/578> [in Ukrainian].